

Bijlage bij het hoorcollege *Bedrijfsethiek en filosofie*

Inhoudsopgave

[Over Jelle van Baardewijk](#)

[Over Bob Kommer Studio's](#)

[Inhoud hoorcollege](#)

[Ondersteunende teksten over bedrijfsethiek en de moderniteit als project van bevrijding](#)

[Aanbevolen literatuur](#)

[Colofon](#)

Jelle van Baardewijk

Dr. Jelle van Baardewijk is docent en onderzoeker verbonden aan Nyenrode. Bovendien is hij lector aan Hogeschool Rotterdam. Hij doceert over bedrijfsethiek in relatie tot belangrijke maatschappelijke, bestuurlijke en (geo-)economische ontwikkelingen. Hij houdt van studeren, lezingen geven en discussiëren over nieuwe en oude ideeën op podcast De Nieuwe Wereld. Hij is de winnaar van de Socrates Wisselbeker 2019 voor het beste filosofieboek. Zijn belangrijkste onderzoeksinteresse is morele dilemma's in relatie tot het bedrijfsleven en beleid. Momenteel werkt hij aan marketing-ethiek en AI-ethiek. Eerder was Van Baardewijk aan de Vrije Universiteit

werkzaam als universitair docent maatschappelijke bestuurskunde.

Opgenomen i.s.m. Bob Kommer Studio's

Bob Kommer Studio's, opgericht in 1952, is één van de oudste geluidsstudio's van Nederland. Naast het verzorgen van geluid voor diverse natuur- en animatiefilms, doet Bob Kommer Studio's al meer dan 20 jaar het 6-kanaals surround geluid van Omniversum en andere IMAX-theaters in Europa. De studio wordt ook gebruikt voor o.a. het inspreken van luisterboeken en het opnemen van hoorcolleges.

Kijk voor meer informatie op www.bobkommer.com

Inhoud hoorcollege

College 1. Bedrijfsethiek

- H1. Wat is bedrijfsethiek? Thema's, methodologie en opbouw collegereeks
- H2. (Bedrijfs)ethiek is niet universeel
- H3. Normatieve ophoging
- H4. Morele problemen: grensoverschrijdend gedrag en morele ontkoppeling
- H5. Morele problemen: beroepseer, ketenverantwoordelijkheid en regelgeving

College 2. De vrije markt en haar uitwassen: een historisch-filosofische analyse

- H6. De vrije markt als onderdeel van de moderniteit
- H7. Het goede leven en de vrije markt in het antieke Athene
- H8. De deugdeethiek van Aristoteles
- H9. Het goede leven in het christendom

College 3. De moderniteit als project van bevrijding

- H10. De autonomie van het individu: John Locke
- H11. De autonomie van het individu: Kant en Kierkegaard
- H12. De wetenschappelijke revolutie
- H13. De ontwikkeling van instituties: rechtsstaat, democratie en bureaucratie
- H14. Economische ontwikkelingen: Adam Smith
- H15. Economische ontwikkelingen: Karl Marx
- H16. Samenvatting van het proces van modernisering

College 4. Filosofische en ethische vragen rondom bedrijfsvoering

- H17. Strategieën van bedrijfsvoering
- H18. Management en projectmanagement
- H19. Management van professionals
- H20. Human Resource Management
- H21. Integriteitsmanagement
- H22. Inkoop en verkoop
- H23. PR & Communicatie en administratie-ethiek

College 5. Grote actuele thema's in de bedrijfsethiek

- H24. Vier grote thema's: duurzaamheid & energie, AI, gemeenschapszin en psychisch welbevinden
- H25. Historische en filosofische perspectieven op de vier grote thema's
- H26. Afsluitende historische en filosofische perspectieven op bedrijfsethiek

Ondersteunende literatuur

In zijn hoorcollege stelt Jelle van Baardewijk dat moraal niet alleen een kwestie is van weten wat goed is, maar vooral een praktijk van goed handelen. Ethiek wordt hierbij niet opgevat als een abstracte discipline, maar als iets dat geworteld is in attitude, intuïtie, gewoonte en cultuur. In die zin is bedrijfsethiek zowel reflectief als handelingsgericht. Bedrijfsethiek is gericht op de wisselwerking tussen individu en organisatie, waarbij het ethisch handelen van professionals plaatsvindt binnen bredere structuren, regels en sociale verwachtingen. Daarbij is het belangrijk dat we niet alleen redeneren over goed en kwaad, maar dat we ook leren zien hoe morele praktijken ontstaan, zich ontwikkelen en worden onderhouden in de dagelijkse realiteit van organisaties.

1. Een praktische bedrijfsethiek

1.1 Bedrijfsethiek als toegepaste ethiek

Bedrijfsethiek behoort tot het domein van de toegepaste ethiek. Dit betekent dat algemene ethische principes worden vertaald naar de context van het bedrijfsleven. Anders dan bij normatieve ethiek, die zich richt op fundamentele vragen als 'wat is het goede leven?', gaat bedrijfsethiek over concrete morele dilemma's binnen organisaties. Deze benadering is nauw verwant aan medische ethiek, techniekethiek of milieu-ethiek. Het gaat steeds om het verbinden van normatieve uitgangspunten met praktische situaties.

1.2 Ethiek als praktijk: attitude, gewoonte en cultuur

Ethiek is geen puur theoretisch vakgebied. In de dagelijkse werkpraktijk spelen morele keuzes zich af in situaties van tijdsdruk, onzekerheid en institutionele beperkingen. Attitudes, intuïties en gewoonten zijn bepalend voor het handelen van professionals. Bedrijfsethiek richt zich dan ook niet alleen op het ontwikkelen van redelijke argumenten, maar ook op het vormen van een moreel karakter en het cultiveren van een ethische organisatiecultuur.

1.3 De rol van casuïstiek

De casuïstische methode speelt een centrale rol in de benadering van bedrijfsethiek die in dit hoorcollege wordt hanteert. Door concrete gevallen te analyseren, kunnen morele principes tot leven komen en worden toegepast in de praktijk. Casuïstiek maakt de complexiteit en gelaagdheid van morele problemen zichtbaar. Het gaat niet alleen om wat juridisch mag, maar vooral om wat moreel gepast is in een specifieke context. Deze aanpak sluit aan bij het denken van Michael Walzer, die stelt dat moreel oordelen altijd plaatsvindt in specifieke, context gebonden situaties.

1.4 Morele vorming en professionele identiteit

Een belangrijk uitgangspunt is dat morele oordeelsvorming niet losstaat van persoonlijke en professionele identiteit. Professionals brengen hun waarden en normen mee in hun werk, en deze worden gevormd door opvoeding, opleiding, beroepssocialisatie en levenservaring. Organisaties spelen hierbij een rol door het bieden van een klimaat waarin morele ontwikkeling mogelijk is. Leiderschap, voorbeeldgedrag en ethische codes dragen bij aan de vorming van een professionele identiteit die recht doet aan morele verantwoordelijkheden.

1.5 Institutionele verantwoordelijkheid en maatschappelijke rol

Naast individuele verantwoordelijkheid is er ook sprake van institutionele verantwoordelijkheid. Bedrijven zijn geen neutrale entiteiten, maar oefenen invloed uit op de samenleving. Ze bepalen

mede welke producten beschikbaar zijn, hoe arbeid is georganiseerd en hoe duurzaam wordt omgegaan met hulpbronnen. Bedrijfsethiek vraagt dan ook om een visie op de maatschappelijke rol van organisaties. De discussie over duurzaamheid, inclusiviteit en maatschappelijke waardecreatie laat zien dat ethiek niet alleen een interne aangelegenheid is, maar raakt aan de legitimiteit van het bedrijf in bredere zin.

1.6 Praktische wijsheid en situationeel oordeelsvermogen

Deugden zoals integriteit, moed, rechtvaardigheid en wijsheid vormen het morele kompas van professionals. In de klassieke traditie van Aristoteles staat de notie van *phronèsis*, praktische wijsheid, centraal. Het vermogen om in concrete situaties het juiste te doen, vraagt om ervaring, reflectie en karakter. Praktische wijsheid betekent dat iemand gevoelig is voor morele signalen, contextueel kan afwegen en bereid is om verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar keuzes.

2. Morele intuïtie en moreel oordeel

2.1 De rol van intuïtie in morele oordeelsvorming

Intuïtie speelt een grotere rol in morele besluitvorming dan vaak wordt gedacht. In de praktijk nemen mensen vaak intuïtieve beslissingen op basis van ervaring en gedeelde normen. Dit sluit aan bij psychologisch onderzoek van onder andere Jonathan Haidt, die stelt dat morele oordelen vaak intuïtief worden gevormd, waarna rationele argumenten worden gebruikt om deze intuïties te verantwoorden. Deze benadering benadrukt het belang van onderliggende morele emoties en sensitiviteit voor wat moreel aanvoelt als juist of onjuist.

2.2 Gevaren en waarde van intuïtie

Hoewel intuïties waardevol zijn als richtinggevers, zijn ze ook feilbaar. Vooroordelen, groepsdruk of routine kunnen leiden tot moreel ongepaste beslissingen. Daarom is het belangrijk dat morele intuïties voortdurend getoetst worden in dialoog en reflectie. Organisaties doen er goed aan om ruimte te maken voor ethische reflectie, bijvoorbeeld via intervisie, moreel beraad of ethische commissies.

2.3 Rationele analyse en deliberatie

Naast intuïtie blijft de rol van rationele afweging belangrijk. Het vermogen om morele argumenten op een gestructureerde wijze te analyseren helpt professionals om hun oordeel te onderbouwen en bespreekbaar te maken. Methoden als het stappenplan voor moreel beraad of stakeholderanalyse bieden handvatten om tot doordachte keuzes te komen. Toch moet worden erkend dat in veel gevallen intuïtie en redenering samen optreden, waarbij het een niet zonder het ander kan.

2.4 Ontwikkeling van moreel oordeelsvermogen

Het ontwikkelen van moreel oordeelsvermogen is een leerproces dat plaatsvindt in de praktijk. Opleiding, coaching, ervaring en feedback dragen bij aan het vormen van een betrouwbaar moreel kompas. Daarbij is het belangrijk dat professionals niet alleen technisch bekwaam zijn, maar ook moreel sensitief en reflectief. Moreel vakmanschap is een combinatie van kennis, houding en oefening.

2.5 De invloed van organisatiecultuur

De cultuur van een organisatie bepaalt mede welke morele intuïties en oordelen gestimuleerd of onderdrukt worden. In een cultuur waarin hiërarchie, angst of prestatiedruk dominant zijn, is minder ruimte voor morele reflectie en tegenspraak. Een ethisch gezonde organisatiecultuur wordt gekenmerkt door openheid, vertrouwen, dialoog en ruimte voor morele twijfel. Leidinggevendenden hebben hierin een voorbeeldrol: hun gedrag bepaalt mede de norm.

2.6 Voorbeeldgedrag en moreel leiderschap

Leiders hebben niet alleen een formele positie, maar ook een morele voorbeeldfunctie. Ze geven richting aan wat binnen de organisatie als wenselijk of acceptabel wordt beschouwd. Ethisch leiderschap betekent dat een leider transparant, empathisch, moedig en rechtvaardig handelt, en anderen uitnodigt om hetzelfde te doen. Leiders die ruimte maken voor kritische vragen en zelfkritiek bevorderen een klimaat waarin ethiek serieus genomen wordt.

Conclusie

Jelle van Baardewijk legt bij bedrijfsethiek de nadruk op praktische wijsheid, collectieve verantwoordelijkheid en de ontwikkeling van morele gevoeligheid. Hij laat zien dat ethiek niet begint bij regels, maar bij mensen en hun handelingspraktijken. Door aandacht te hebben voor casussen, intuïties, organisatiecultuur en voorbeeldgedrag ontstaat er ruimte voor een bedrijfsethiek die niet alleen nadenkt over het goede, maar ook leert het goede te doen.

3. Moderniteit als project van bevrijding: het autonome individu

3.1 Wat is moderniteit?

Moderniteit wordt zowel opgevat als een historische periode (vanaf ongeveer de 18e eeuw) als een filosofisch project waarin de nadruk komt te liggen op vrijheid, rationaliteit, vooruitgang en menselijke autonomie. De moderniteit breekt met traditionele, hiërarchisch georganiseerde samenlevingen waarin de mens zijn plaats ontleende aan religie, geboorte en gemeenschap. In plaats daarvan komt het autonome individu centraal te staan: een mens die zichzelf beschouwt als vrij en rationeel wezen dat zelf zijn keuzes maakt en zijn leven vormgeeft.

3.2. De Verlichting: geboorte van het autonome individu

De Verlichting vormt het startpunt van de moderne cultuur. Belangrijke waarden zoals vrijheid, rede, vooruitgang en individualisme winnen aan kracht. Filosofen als Immanuel Kant en Jean-Jacques Rousseau spelen hierin een sleutelrol.

- **Immanuel Kant** beschrijft Verlichting als “de uitgang van de mens uit zijn onmondigheid”. Mensen moeten durven denken, los van traditie en autoriteit. Zijn bekende spreuk *Sapere aude!* (durf te weten) drukt deze morele plicht uit.
- In Kants visie is autonomie het hoogste morele principe. Een mens is vrij als hij zichzelf wetten kan geven, waarbij de rede leidend is. Hij noemt dit de categorische imperatief: handel alleen volgens die maxime waarvan je tegelijkertijd kunt willen dat zij een algemene wet wordt.

Kant benadrukt dat ware vrijheid niet ligt in het volgen van verlangens of impulsen, maar in het gehoorzamen aan een zelfgekozen, rationeel moreel principe. Zo ontstaat het beeld van de mens als autonoom subject: verantwoordelijk, rationeel en moreel handelend.

- **Jean-Jacques Rousseau** benadrukt dat de mens van nature vrij is, maar door maatschappelijke instellingen (zoals eigendom en ongelijkheid) wordt vervreemd. Zijn

bekende uitspraak “De mens wordt vrij geboren, maar is overal in ketenen” stelt de maatschappelijke orde ter discussie.

Rousseau ontwikkelt het idee van de *volonté générale* (algemene wil): een politieke gemeenschap waarin mensen niet hun particuliere belangen nastreven, maar gezamenlijk wetten maken in dienst van het algemeen belang. Ook hier zien we het ideaal van autonomie, maar dan in collectieve vorm.

3.3 Adam Smith en het economisch zelfbegrip

De Schotse moraalfilosoof Adam Smith is cruciaal voor het moderne economische denken. In *The Wealth of Nations* stelt hij dat wanneer individuen hun eigenbelang nastreven binnen een vrije markt, dit leidt tot collectieve welvaart. Zijn beroemde metafoor van de “onzichtbare hand” suggereert dat marktwerking spontaan orde en efficiëntie voortbrengt.

Toch moet Smith niet worden gereduceerd tot een pleitbezorger van egoïsme. In zijn eerdere werk *The Theory of Moral Sentiments* laat hij zien dat mensen sociale wezens zijn, bewogen door empathie en het verlangen naar goedkeuring van anderen. Hij beschrijft het belang van het “onpartijdige toeschouwer”-perspectief, waarin mensen zichzelf beoordelen door de ogen van anderen.

In de receptie van Smith zijn deze twee dimensies – het sociale, morele mensbeeld en het calculerende economische individu – vaak uit balans geraakt. De moderne economie heeft vooral het beeld van de rationele, autonome beslisser benadrukt: de homo economicus.

3.4 Het moderne mensbeeld: vrijheid en verantwoordelijkheid

De moderniteit leidt tot een transformatie in hoe mensen zichzelf en elkaar begrijpen. De mens wordt niet langer primair gezien als lid van een gemeenschap of kind van God, maar als vrij, zelfstandig en verantwoordelijk subject. Dit heeft ingrijpende gevolgen:

- **Morele autonomie:** mensen zijn zelf verantwoordelijk voor hun waarden en keuzes. Ze kunnen zich niet meer beroepen op traditie of autoriteit.
- **Politieke autonomie:** de samenleving wordt ingericht op basis van democratische zelfbeschikking. Burgers zijn niet onderdanen, maar medewetgevers.
- **Economische autonomie:** mensen worden aangespoord tot zelfredzaamheid, ondernemerschap en marktparticipatie.

Deze verschuiving brengt belangrijke emancipatorische verworvenheden, zoals mensenrechten, stemrecht, vrijheid van meningsuiting en eigendom. Tegelijk ontstaan er nieuwe spanningen en problemen.

3.5 Spanningen in het moderne zelfbeeld

Het ideaal van autonomie is krachtig, maar ook problematisch. Er zijn vier spanningsvelden:

1. **Individualisme versus gemeenschap:** als het individu de enige bron van zingeving is, verdwijnt het gedeelde morele kader. Dit leidt tot moreel relativisme en fragmentatie van de samenleving.
2. **Rationaliteit versus affectiviteit:** de nadruk op rationele besluitvorming miskent de rol van emoties, relaties en afhankelijkheid in het menselijk leven.
3. **Vrijheid versus verplichting:** autonomie kan omslaan in onverschilligheid voor anderen. Solidariteit en verantwoordelijkheid voor de ander komen onder druk te staan.
4. **Zelfverwerkelijking versus prestatiedruk:** het ideaal om zelf vorm te geven aan je leven kan leiden tot keuzestress, burn-out en gevoelens van falen.

3.6 Praktijkvoorbeelden: het autonome individu in beleid en instituties

Het moderne mensbeeld heeft invloed op tal van maatschappelijke domeinen:

- **Zorg:** De overheid en zorginstellingen sturen aan op “zelfredzaamheid” van burgers. Ouderen en chronisch zieken moeten zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Mantelzorg wordt als vanzelfsprekend verondersteld. Dit leidt tot een zware belasting van individuen en gezinnen.
- **Onderwijs:** Leerlingen moeten zichzelf ontwikkelen, zelfstandig leren, en hun eigen leerweg uitstippelen. Dit klinkt mooi, maar legt veel druk op jonge mensen en miskent het belang van begeleiding, gemeenschap en morele vorming.
- **Arbeid:** Werkenden worden gezien als ondernemers van hun eigen loopbaan. Flexibele arbeidscontracten, continue bijscholing en persoonlijke effectiviteit zijn leidende normen. Wie uitvalt of niet mee kan komen, wordt geacht zichzelf te herpakken.

Deze voorbeelden laten zien dat het ideaal van autonomie niet neutraal is, maar ingebed is in beleid, instituties en verwachtingen. Het wordt een normatief kader waaraan mensen moeten voldoen – en waaraan sommigen onvermijdelijk falen.

3.7. Kritiek op het moderne project van autonomie

Verskillende denkers en stromingen hebben kritiek geuit op de eenzijdigheid van het moderne mensbeeld:

- **Charles Taylor** benadrukt dat mensen niet vrij in het luchtledige opereren, maar altijd binnen een horizon van betekenis. Autonomie vereist erkenning, dialoog en culturele inbedding. Zonder gedeelde waarden verliezen mensen oriëntatie.
- **Communitaristische denkers** zoals Alasdair MacIntyre pleiten voor een terugkeer naar deugdenethiek en morele tradities. Zij waarschuwen voor het morele vacuüm dat ontstaat als alles wordt overgelaten aan individueel oordeel.
- **Sociologische kritiek** (o.a. van Zygmunt Bauman): in een vloeibare moderniteit worden mensen voortdurend uitgedaagd zichzelf opnieuw uit te vinden. Er is geen vaste identiteit of gemeenschap meer. Dit leidt tot onzekerheid en vervreemding.
- **Feministische filosofen** zoals Carol Gilligan en Eva Feder Kittay wijzen op de blinde vlekken van het autonome mensbeeld, dat de afhankelijkheid, zorg en relationaliteit van mensen miskent.

3.8. Maatschappelijke alternatieven en herwaardering van gemeenschap

Het antwoord is niet een terugkeer naar voor-moderne verhoudingen, maar een herijking van het moderniteitsproject. De auteurs pleiten voor:

- **Relationele autonomie:** vrijheid als ingebed in relaties, zorg en erkenning. Mensen zijn pas werkelijk vrij wanneer ze zich gedragen weten door anderen.
- **Gedeelde waarden en publieke dialoog:** maatschappelijke instituties moeten ruimte bieden voor morele reflectie. Scholen, kerken, vakbonden en media kunnen plekken zijn van morele vorming en debat.
- **Grenzen aan de markt:** niet alle domeinen zijn geschikt voor marktwerking. Zorg, onderwijs en veiligheid vragen om andere logica dan winst en concurrentie.
- **Herwaardering van instituties:** duurzame structuren zijn nodig waarin mensen zich thuis kunnen voelen, verantwoordelijkheid kunnen nemen en ondersteund worden in hun vorming.

3.9. Politieke implicaties: van neoliberalisme naar publieke verantwoordelijkheid

De invloed van neoliberale ideologieën hebben sinds de jaren 80 het publieke domein

hervormd. De burger is klant geworden, de overheid manager, en publieke waarden zijn vaak ingeruild voor meetbare prestaties. In zo'n context dreigt het idee van het goede leven gereduceerd te worden tot economische zelfstandigheid en consumentenvrijheid. Tegenover deze ontwikkeling bepleit Van Baardewijk een herwaardering van de politiek als ruimte voor gezamenlijk normatief beraad. Politiek moet niet alleen efficiëntie organiseren, maar ook de morele voorwaarden scheppen voor een rechtvaardige en menswaardige samenleving. Dit betekent investeren in onderwijs, zorg, sociale zekerheid en participatie – niet alleen als kostenposten, maar als voorwaarden voor burgerschap en zingeving.

Conclusie: het autonome individu heroverwogen

Het moderne ideaal van autonomie heeft veel betekend voor vrijheid, emancipatie en verantwoordelijkheid. Tegelijk zijn haar schaduwzijden niet te negeren. Een samenleving die alleen inzet op autonomie loopt het risico mensen te overvragen, relaties te veronachtzamen en morele kaders te verarmen.

Jelle van Baardewijk nodigt de luisteraar uit tot herijking. Wat betekent het om mens te zijn in de 21e eeuw? Welke instituties hebben we nodig om zowel vrijheid als verbondenheid te realiseren? Hoe zorgen we dat het goede leven niet alleen een individuele opdracht is, maar een collectieve opgave?

Aanbevolen literatuur

Aristoteles, *Ethica Nicomachea*, Uitgeverij Damon Vof (2023)

Bauman, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity Press (2000)

Baardewijk, van, Jelle, red. *Tijd voor bedrijfsethiek. Van moreel besef naar normen stellen*, Eburon (2024).

Baardewijk, van, Jelle 'Belastingontwijking als moreel probleem', in: *Ethisch Zakendoen 2022*, pp. 253-268.

Bergeijk, van Jeroen, *Undercover aan het werk*, Ambo Anthos (2023)

Brink, van, Gabriël, *Ruw ontwaken uit de neoliberale droom en de eigenheid van het Europese continent*, Prometheus (2020)

Brink, van, Gabriël, *De Actualiteit van het Archaische. Waarom een betere wereld meer zelfkennis vraagt*, Prometheus (2025)

Haidt, Jonathan, *Het Rechtvaardigheidsgevoel*, Ten Have (2021)

Kant, Immanuel, *Fundering van de Metafysica van de Zeden*, Boom (2023)

Karssing, Edgar, *Het feilbare weten*, Nederlandse Compliance Instituut, (2025)

Kierkegaard, Soren, *Het begrip angst*, Uitgeverij Damon Vof (2020)

Kvalnas, Oyvind, *Moral reasoning at work. Rethinking ethics in organizations*, Springer Nature Switzerland AG (2019)

Marx, Karl, Friedrich, Engels, *Het Communistisch Manifest*, Epo (2023)

Michael Walzer, *Rechtvaardige en onrechtvaardige oorlogen*, Atlas (2006)

Michael Walzer, *Spheres of Justices*, Basic Books (1984)

Smith, Adam, *De Welvaart van Landen*, Boom (2019)

Taylor, Charles, *Bronnen van het Zelf*, Lemniscaat (2009)

Verbrugge, Ad, *De Gezagscrisis*, Boom (2023)

Verbrugge, Ad, Govert Buijs, Jelle van Baardewijk *Het Goede Leven en de Vrije Markt*, Lemniscaat, (2018)

Colofon

Home Academy geeft hoorcolleges uit voor thuis en onderweg. Direct te downloaden of onbeperkt te beluisteren in de Home Academy Club. Interessante onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, voorgedragen door boeiende sprekers. Zo kan je kennis opdoen in de auto, in de trein, op de fiets of thuis op de bank. Download de Home Academy app voor het beluisteren van onze hoorcolleges op een mobiel of tablet.

Kijk verder op www.home-academy.nl

Uitgave	Home Academy Publishers Middelblok 81 2831 BK Gouderak Tel: 0182 – 370001 E-mail: info@home-academy.nl
----------------	--

Opname	Bob Kommer (Den Haag, najaar 2024 - voorjaar 2025)
Stem Inleiding	F.C. van Nispen tot Sevenaer
Muziek Intro	Cok Verweij
Mastering	Frits de Bruijn
Vormgeving	Floor Plikaar

© Hoorcollege Copyright 2025 Home Academy Publishers B.V.
ISBN 978 90 8530 283 4
NUR 737, 77, 78

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervaelvoudigd, uitgeleend, verhuurd, uitgezonden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijk toestemming van de uitgever.